

SÖDERMANLAND

Studiecirkeln

I en studiecirkel bestämmer deltagare och cirkelledare tillsammans studiernas inriktning. Det är bra att redan i början diskutera hur ni tycker att arbetet bör gå till, hur ofta ni vill träffas och vilket arbetstempo ni önskar hålla.

Första sammankomsten presenterar ni er förstås för varandra i cirkeln, antecknar varandras namn, adresser och telefonnummer. Berätta varför ni har valt just denna cirkel och vad ni väntar er av studierna.

I en studiecirkel som fungerar bra är alla aktiva i arbetet. Ta gärna upp och diskutera hur ni kan arbeta tillsammans så att alla kommer till tals. Kan ni läsa mellan sammankomsterna eller utföra något annat arbete då? Ni kan t.ex. dela upp mellan er att ta reda på faktauppgifter som inte finns med i boken.

Bläddra igenom boken tillsammans och försök att få en uppfattning om innehållet. Bestäm vilka avsnitt som förtjänar en grundlig behandling och välj ut diskussionsfrågor som intresserar er! Nöj er inte med bokens förslag till diskussionsfrågor, utan formulera egna frågor som kanske passar bättre till den inriktning ni vill ge studierna.

Tilläggsmaterial

Boken Södermanland ger en översiktlig bild av landskapet. Cirklar som vill studera Södermanland ur olika synvinklar under längre tid kan ha stor nytta av att skaffa kompletterande litteratur. Se litteraturlistan s. 170. Det går att beställa böcker vid alla kommunala bibliotek.

Vill ni läsa skönlitteratur med anknytning till Södermanland? Skönlitteraturen kan ibland säga mer än en faktatext om hur det verkligen är att bo och leva i en särskild del av landet. I kapitlet "Sörmländska vyer i litteraturen" finns en hel rad författare och boktitlar uppräknade. Be också biblioteket om tips. Kanske kan ni turas om att göra korta inledningar om det ni läst.

Kartor över Södermanland kan berika studiearbetet mycket, både detaljerade kartor och översiktsskartor. Utnyttja dem som finns i boken och skaffa åtminstone

en gemensam karta i större skala till cirkeln. Många ortsnamn nämns i texten och det kan vara spännande att följa ett beskrivet skeende på kartan. En sådan karta har ni också stor nytta av om ni planerar en resa efter studiecirkeln.

Det är intressant att följa lokalpressen och se vad som händer i det landskap ni läser om, dag för dag. Ni kan t.ex. dela på en prenumeration på en lokaltidning under den tid som studiecirkeln pågår. Men enklast är att följa lokaltidningarna på Internet om ni har tillgång till det.

Här ett antal adresser:

Södermanlands Nyheter (i Nyköping) www.sn.se

Länstidningen Södertälje www.lt.se

Folket (i Eskilstuna) www.folket.se

Eskilstuna-Kuriren www.ekuriren.se

För naturvården ansvarar länsstyrelsen på det regionala planet – den har informationsmaterial om naturen i länet.

Ta gärna del av kommunernas information och turistinformationen, som ofta är välgjord och sakligt intressant. Ni kan vända er till Destination Sörmland, 611 88 Nyköping, tel. 0155-24 59 00, eller de lokala turistbyråerna, se telefonkatalogen eller websidorna om turism nedan.

Om några i cirkeln har tillgång till Internet kan ni dela på att mellan sammankomsterna göra de sökningar som ger er tilläggsinformationer ni vill ha i cirkeln. Exempelvis kan ni den vägen få fram fakta om kommunerna, näringslivet och mängder av turistinformation. Här är några hemsidor att börja söka på:

www.sormland.se är en hemsida med mängder av information om Södermanland: kultur, näringsliv, samhällsinformation (med länkar till länsstyrelsen och kommunerna), turism m.m.

www.sverige.com, klicka sedan på Södermanland och därefter på alla de rubriker/länkar som finns att välja bland. Även detta är en sida som ger bred information om Södermanland.

En resa i Södermanland

Tänker ni avsluta studierna med att resa runt i Södermanland, så har ni god hjälp av kapitlet Södermanland runt när ni planerar resan. Vad behöver ni förbereda? Vad vill ni se? Vilka miljöer har ni blivit särskilt intresserade av?

Behöver ni skaffa informationsmaterial? Hur ska ni åka dit? Måste ni kontakta folk i förväg för att kunna göra bra studiebesök? Vad kostar alltsammans?

Vem tar reda på vad?

När ni slutar

I slutet av er studiecirkel är det värt att diskutera hur arbetet har fungerat. Motsvarade cirkeln era förväntningar? Skulle ni vilja lägga upp en annan cirkel annorlunda? Vad anser ni om boken? Skriv gärna till ”Redaktören för landskapsstudier, Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm” och berätta om cirkelarbetet och hur ni tycker att boken kan förbättras!

Vill ni fortsätta studierna med en annan landskapsbok eller skulle ni vilja pröva på något nytt ämne?

Frågor att samtala om

En del av förslagen till aktiviteter och frågor att diskutera som följer här är ganska omfattande. Välj bland dem och komplettera med egna frågeställningar som ni vill diskutera!

Naturen i Södermanland

- * Läs om hur Södermanland blev till efter istiden. Skulle ert hemlandskaps historia kunna beskrivas ungefär likadant när det gäller berggrund, istidsspår och landhöjning – eller skiljer den sig på något tydligt sätt från Södermanlands?
- * Läs avsnittet ”Sörmland från ovan” och jämför med en landskapskarta. Får ni en hygglig överblick av hur mångskiftande landskapets natur är?
- * Avsnittet ”Odlingslandskapet” beskriver hur floran har förändrats – och utarmats – på åkrar och i hagar. Vilka förändringar i naturen har ni själva lagt märke till hemmavid under de senaste decennierna?
- * Södermanlands skärgård är vacker, men tillståndet i Östersjön, under den vackra ytan, är problematiskt.

Tidningarna kommer regelbundet med rubriker om övergödning, om att fiskens reproduktion hotas, om gifter i matfisk... Diskutera vad som borde göras för att rena Östersjöns vatten.

- * I Södermanland finns en nationalpark och närmare 150 naturreservat. Jämför med antalet i andra landskap. Vilka andra möjligheter ser ni att skydda ömtålig natur?
- * Vilka artnamn från Södermanlands växt- och djurvärld var bekanta sedan förut, respektive nya för er? Låna gärna en fauna- och florabok och lär er mer om de arter som nämns i kapitlet.
- * Vildsvin, kronhjort, mal, fiskgjuse... vilka sörm-länningar i djurvärlden skulle ni helst vilja möta ute i naturen? Berätta för varandra om era mest spännande djurmöten!
- * Läs om naturreservat i boken samt i broschyrer som kan beställas från länsstyrelsen. Vilka smultronställen i naturen verkar mest lockande att besöka under en resa i Södermanland?
- * I avsnittet, ”Ett Södermanland i förvandling” jämför författaren Södermanlands natur förr och nu. Vilka menar ni är de typiska dragen när det gäller hur landskapsbilden förändrats fram till vår tid i Södermanland och ert hemlandskap? Vad kan vi göra för att mer tillämpa en livsstil grundad på naturens villkor? Försök att beskriva konkret hur vi borde leva och vilka omställningar som behövs av hela samhället i stort och smått för att naturen ska må bra.

Södermanlands historia

- * Författaren minns sitt arbetshäfte i folkskolan där landskapen snabbt presenterades. Gör ni det också? Vilket intryck av respektive landskap gav det? Försök gärna låna någon lärobok på biblioteket om svenska landskap för mellanstadiet idag och jämför.
- * Spåren av stenåldersmänniskorna finns på många platser i Sverige. Vad vet man om de första invånarna i ert landskap? Jämför med vad som sägs om dem i Södermanland.
- * Bronsåldersfolket har lämnat bilder efter sig men ingen skrift. Hur påverkar det vår uppfattning om dem jämfört med vikingarna, som berättade om sina bedrifter genom runorna?

- * Har ni besökt någon boplats med gravar från forntiden? Vilka upplevelser ger det? Behöver man de ledtrådar som rekonstruktioner av gamla hus som i Östra Vrå och Körunda ger för att kunna bilda sig en föreställning om våra förfäders liv och leverne? Vilka minimikrav tycker ni man ska ställa på sådana rekonstruktioner och de ”vikingabyar” som växer fram lite varstans i landet, för att de inte bara ska framstå som ett slags lekplatser i forn-historien?
- * Ingen tids människor i vår äldsta historia har blivit så omskrivna som vikingarna. Vad beror det på enligt er mening? Och vad är saga och myt, och vad är sanning? Fråga gärna på biblioteket efter någon bok som skildrar svenska vikingar enbart utifrån historiska fakta, t.ex. Mats G Larssons ”Ett ödesdigert vikingatåg” som handlar om Ingvar den vittfarnes resa i österled.
- * Texten talar om -tuna, -åker och husbynamn. Vilka ortnamnsändelser är vanliga och möjliga att härleda i ert landskap? Sveriges släktforskarförbund har gett ut en cd-skiva med uppgifter om 400 000 ortnamn. Annars finns mest böcker om ortnamn om vissa landskap. Kolla om det finns något om ert.
- * Läs om kristnandet av sörmlänningarna. Påminner det om hur samma process gick till i ert hemlandskap? Hur tror ni det gick till när så många stenkyrkor byggdes på så kort tid? Om ni vill veta mer om en viss kyrka i Södermanland kan ni som har Internet söka på Riksantikvarieämbetets hemsida www.raa.se där det bl.a. finns ett byggnadsregister där ni kan finna information om alla sörmländska kyrkor.
- * Hur tror ni införandet av kristendom, grundandet av kloster och städer samt införande av pengar som betalningsmedel påverkade vanligt folks liv och leverne?
- * Om ni har möjlighet att gå in på Historiska museets hemsida www.historiska.se, klicka på ”bildbyrån” och sedan ”avancerad sökning”, så kan ni hitta fler exempel än det som visas från Tureholmsskatten i boken s. 37 på vackra smycken och sörmländsk kyrkokonst.
- * Senhösten 2001 öppnar Sörmlands museum en hemsida www.somlandsmuseum.sormland.se där man säkert kan finna mycket intressant som anknyter till historiekapitlet i boken.

- * Texten berättar om grundandet av städer i Södermanland. Varför tror ni det skedde just på medeltiden och vad var det som avgjorde till vilka platser de lokalisades? Vad känner ni till om stadernas äldsta historia i era hemtrakter?
- * Hur kommer det sig att just Södermanland blev det stora herrgårdslandskapet i Sverige?
- * Jämför utbyggnaden av infrastruktur och industrier i Södermanland med ert landskap, vilka likheter och skillnader ser ni?

Europas arkitektur i Södermanland

- * Kapitlet ger en kort översikt av olika stilepoker inom arkitekturen. Ta hjälp av sammanfattningen på s. 71 och gå igenom de olika stilarnas kännetecken och hur de skiljer sig åt. Någon deltagare kan få i uppdrag att läsa en bok om stilhistoria och göra en lite fylligare redogörelse för cirkeln.
- * Diskutera om ni vill planera en eventuell resa till Södermanland så att ni får tillfälle att studera arkitektur och inredning på herrgårdar som representerar olika stilepoker.
- * Beklagar ni, liksom författaren, att många herrgårdar riskerar ”att ljuta en plågsam död som konferenshotell”? Eller kan man se det som en fördel att tidigare slutna anläggningar blir tillgängliga för många fler människor?
- * I texten omnämns en rad framstående arkitekter. Läs gärna mer om dem i något uppslagsverk.

Godset – ett eget samhälle

- * Författaren målar upp en levande bild av människomyllret på ett gods för 100 år sedan. Har någon i cirkeln egna minnen att berätta från ett storjordbruk under första delen av 1900-talet? Vad var det främst som gjorde att antalet människor på godsen minskade kraftigt?
- * Försök sammanfatta orsakerna till att godsen blev något av egna samhällen.
- * Hur tror ni att människorna på godset upplevde beroendet av godsägaren? Försök leva er in i hur det var att vara arrendator eller statare. Dela gärna upp mellan er att läsa några av Ivar Lo Johanssons romaner och referera i cirkeln.

- * Har någon av er som är lite äldre egna minnen av hur de olika grupperna i godsets klassamhälle betraktades? Hur såg t.ex. självägande bönder på torpare, statare och backstugefolk?
- * Läs Gammelmor Lisas berättelse om sin arbetsdag och jämför med hur en normal arbetsdag såg ut i er ungdom.

Sörmländska vyer i litteraturen

- * Vilka skönlitterära författare med sörmländsk härstamning har ni läst böcker av? Har ni läst några verk där de skildrar sitt eget landskap? Diskutera vad som gjorde mest intryck på er i de skönlitterära böcker ni läst med Sörmlandsanknytning.
- * Dela gärna upp mellan er i cirkeln att läsa ett antal av de skönlitterära titlarna som nämns. Biblioteket kan säkert tipsa om fler. Kanske kan ni ta en var och berätta lite om "min författare" för varandra? Kanske någon är road av att högläsa en dikt vid varje sammankomst?
- * Jämför vilka bilder av landskapet som träder fram i de böcker ni läst. Vilka likheter och skillnader ser ni mellan hur olika författare ser på sitt landskap?

Södermanland runt

- * Författaren gör en rundresa till landskapets sevärdheter och kulturminnesmärken. Vilka delar av Södermanland känns mest lockande att besöka efter att ha läst kapitlet?
- * Södermanland sägs ju vara herrgårdarnas landskap och många av dem presenteras i detta kapitel och i kapitlet "Europas arkitektur i Södermanland". Vilka av dem skulle ni vilja besöka och studera närmare under en resa i landskapet?
- * Mariefred, Torshälla och Trosa har behållit en småstadsprägel in i vår tid, medan städer som Eskilstuna, Nyköping och Södertälje har växt och blivit förhållandevis stora. Diskutera vad det beror på att vissa städer expanderar medan andra förblir små.
- * Om Eskilstuna skriver författaren att "den inriktning näringslivet fick på 1650-talet har behållits fram till idag" och syftar på att Rademacher-smedjorna blev början på en lång epok av metallindustri i staden. Kan ni ge fler exempel på svenska

städer som haft ett likartat näringsliv över århundraden, och på motsatsen – städer vilkas näringsliv ändrat inriktning mer eller mindre radikalt i vår tid?

- * Varför tror ni traditionerna inom dräktskick och hantverk lever så starka i just Vingåkers- och Sorundabygden? Har de något gemensamt jämfört med Södermanland i övrigt? Pröva olika förklaringar. Hur är det med traditionerna i er egen hembygd – vilka gamla seder och bruk vårdas och hålls vid liv? Är detta angeläget?
- * Ta gärna kontakt med den lokala hembygdsföreningen och studera dess arbete. Vill ni veta mer om hembygdsföreningarna i Södermanland och kanske kontakta någon av dem? Ring eller skriv i så fall till Sveriges Hembygdsförbund, tel. 08-34 55 11, adress: box 6167, 102 33 Stockholm.
- * Boken visar några prov på kyrklig konst på s.43, 131, 134 och 149. Har ni sett exempel på likartad kyrkonst i era hemtrakter?
- * Hur ser ni på arrangemang som Hertig Karls marknad och krönikespelet om Nyköpings gästgärd? Vad krävs för att det inte ska bli enbart turistjippo av det hela?
- * Sammanfatta efter att ha läst kapitlet vilka ni tror är de mest sevärda (dem ni helst själva skulle vilja se) av alla Södermanlands:
  1. fornminnen
  2. herrgårdar
  3. kyrkor
  4. industriminnen
  5. andra sevärdheter.
- * Försök enas om en resrutten och ett antal platser som ni vill besöka under en egen resa till Södermanland. Om ni inte hinner åka runt i hela landskapet, vilka delar intresserar er särskilt?

Får kopieras fritt

Manus Bo Tynderfeldt

Bilda Förlag, Box 42053, 126 13 Stockholm, Tel. 08- 709 04 00
e-post info@bildaforlag.se www.bildaforlag.se

ISBN 91-574-7491-5